

Полікультурний розвиток особистості.

Якщо хтось ніщо, але тільки

спартанець, капіталіст,

пролетаріат чи буддизм – це прямий шлях бути

нічим і навіть не існувати зовсім. Дж. Деверо

Сьогодні не викликають заперечення думки про важливу роль полікультурного розвитку особистості в теорії і практиці підготовки майбутніх педагогів і необхідність вивчення спеціалістами сучасного його стану, уточнення суті, змісту, завдань, окреслення шляхів формування людини, що розуміється в самотності і унікальності культур народів світу, готової до активної і ефективної життєдіяльності в полікультурному середовищі до співробітництва з представниками інших етносів. Міжкультурне спілкування і взаємовплив особистостей - уміння вести діалог набуває особливої актуальності в умовах глобалізації.

Вищі навчальні заклади створюють можливості міжетнічних контактів і ситуації зіткнення різних світоглядів і типів міжетнічного взаємospриймання, умови для формування стереотипів сприймання представників інших етносів, установок, диспозицій (готовності бачити і діяти певним чином) щодо поведінки в полікультурному середовищі.

Хоча міжетнічні відносини стали однією з гострих проблем сучасності не сьогодні. Про них завжди говорять політики, вчені, глави держав. І не випадково. Новітня історія позначена, на жаль, не лише історією дружби і взаємодопомоги народів світу, а і численними випадками міжетнічної

ворожнечі, насильства, конфліктів. Проблеми відносин між народами, за словами А.Шлезінгера, «розірвали тишу» (1991).

Неповага, ігнорування етнокультурних особливостей інших народів, їх менталітету, особливого «духу народу» та національного характеру - головне джерело будь-яких форм екстремізму в сфері національних відносин.

Існування міжкультурних відмінностей не могло обійти систему освіти. Останні роки позначені пошуком варіантів гармонійного співіснування, самореалізації і навчання представників різних етнічних груп в США. Це одна з перших країн, що практично **реалізує демократію в системі освіти** і відкриває шлях до втілення американської мрії. В Україні є тенденція до сегрегації дітей за національною ознакою, дискутується питання щодо необхідності створення шкіл для національних меншин, є традиційні навчальні заклади «для всіх».

В цьому контексті важко уявити, що до недавнього часу етнопсихологію, сьогодні одну з нормативних навчальних дисциплін, що покликана впорядкувати мозаїку знань про психологію народів, студенти педагогічних навчальних закладів не вивчали.

Метою статті є теоретичний аналіз стану та можливостей формування міжкультурної компетенції у студентів ВНЗ в процесі вивчення етнопсихології.

Відповідно були виокремлені **завдання**:

- Озвучити основні позиції етнопсихологічної науки, що забезпечують формування міжкультурної компетенції;
- Виявити низку факторів, що перешкоджають формуванню готовності студентів до ефективної взаємодії в полікультурному середовищі;

- Окреслити модель міжкультурного компонента у фаховій підготовці педагога.

Аксіомою є те, що шлях до етнічного порозуміння пролягає через інформованість про етнічні особливості спільнот та повагу до кожного з народів, що живуть на планеті. Єднання культур, їх благодатний синтез, співробітництво – ідеї, задекларовані видатними філософами, мислителями різних часів. (М.Реріх, М.Данилевський, П.Каптерев, Е. Мейлер, А.Тойнбі, Ю. Яковець та інші).

«Чорне прекрасне, воно може бути істинним і функціональним, але лише при умові визнання, що і біле теж прекрасне, але по-іншому» - стверджує америанський культуролог Деверо і будь-який етнос, нездатний визнати це, приречений на повільний дрейф до абсурду, як і кожна замкнута система.

Іноді так стається тому, що самі етноси (народи) не усвідомлюють достатньою мірою факти і процеси власного функціонування і неспроможні врегулювати їх. Ще гірше, коли лідери нації – релігійні, політичні, духовні роблять ризиковані заяви, що сприяють розпалюванню національної конфронтації, конфліктів, війн.

Особливої актуальності набуває нині здатність людини аналізувати етнічні, соціальні, політичні процеси у світі, і в Україні, і неможливо уявити це поза вивченням національних особливостей народів і змін, обумовлених складним і суперечливим процесом етнічного і соціального розвитку. . Усвідомлення того, що полікультурний розвиток – веління часу і важлива складова сучасної освіти, що суспільні події 21 століття залежатимуть від сучасної молоді і від тих, хто дасть в руки молодих – навички **міжкультурної компетенції**.

Надалі ми будемо вкладати в це поняття наступне: **уважність і чутливість до культурних відмінностей, повага до унікальності культури кожного народу, толерантність щодо незвичної поведінки, бажання позитивно ставитись до всього несподіваного, бути гнучким в прийнятті рішень, адекватним в сфері очікувань, ефективним у спілкуванні і співробітництві.**

Означена проблема передбачає і використання понять «культура», «культура спілкування», «етнічна культура», «міжкультурний діалог». Сучасний етап розвитку суспільства, на думку багатьох учених, - це не лише етап усвідомлення людьми власної етнічної ідентичності і вибір шляху національного відродження, а й розуміння того, що Земля, завдяки сучасним видам транспорту, зв'язку, ЗМІ, глобальній мережі інтернету, не така вже і велика - тіснішими стають контакти між народами, взаємозалежність їх розвитку, взаємодія культур. Глобалізація, суть якої у безперешкодному просуванні капіталу та інформації, долає національні кордони і послаблює традиційні уявлення. Сучасні міжнародні процеси поглиблюються

Нові соціокультурні тенденції знайшли відображення в першу чергу в західних наукових концепціях мультикультурної, міжкультурної, глобальної освіти (Д.Бенкс, П.Бателаан, Г.Ауерхаймер, В.Ніке та інші). Відповідні освітні стратегії розглянуті в документах ООН, Ради Європи, ЮНЕСКО.

Певною мірою вивчаються проблеми міжетнічної взаємодії і в країнах пострадянського простору, зокрема в Росії (Л.Гумільов, Ю. Бромлей, Н.Гасанова, Т.Бурмістрова, Г. Дмитрієва) та в Україні (М.Пірен, Л.Орбан-Лембрик, Ю.Римаренко).

Обізнаності з життям інших народів, їх культурою, звичаями вимагає і той факт, що сучасна людина живе в динамічному полікультурному середовищі, та й світ помітно розсуває свої горизонти: семінари, конгреси, міжнародний обмін науковою інформацією, візити, туристичні поїздки, ділові і приватні контакти, листування.

Педагогічна професія теж готує несподіванки: може саме завтра серед вихованців впізнаємо китайця, чи корейця, росіянина або поляка...

В навчальному матеріалі з етнопсихології відображаються прогресивні гуманістичні підходи і до дрібних, і до масштабних проблем співіснування етносів.

Найперше приходить усвідомлення того, що з давніх-давен люди живуть групами. Суспільна поведінка – велике диво і величезна таємниця. Саме в групах люди реалізують неоціненний Дар спадковості взаємодіяти, адаптуватись, змінювати себе, реалізувати власне право вибору. Спілкуючись, взаємодіючи, групи людей породжують безліч ефектів соціальності: *мову, уявлення про чоловічу і жіночу поведінку, традиції, ритуали, танці, звичаї, заборони, міфи, казки, світ символів. Певні настрої, стани, звички.*

У членів такої групи близькі погляди на речі, люди мають схожі образи сприймань, та обриси внутрішньої картини світу, вони усвідомлюють себе елементами спільноти. Створюють власну цивілізацію, культуру, певний тип особистості.

Саме це головний месідж культурно-історичної теорії Л.Виготського, його бачення того, що витоки і детермінанти психічного розвитку індивіда в **рамках культури, що склалася і історично розвивається.** Саме культура відіграє вирішальну роль в присвоєнні дитиною суспільного досвіду, будь-яка

функція культурного розвитку з»являється на сцені двічі: спочатку як соціальна і вже потім як психічна. Вагомий вклад в осмислення міжетнічного спілкування внесли відомі вітчизняні психологи С.Рубінштейн, О.Леонтьєв.

Життя різних спільнот, що зовні так відрізняється при близькому знайомстві виявляється побудованим на одних і тих же засадах. В них сукупність незамінних і неповторних цінностей і принципів. Принципи універсальні, для них, як і для існування добра і зла, не існує культурних і географічних меж. Вони вічні – такі принципи, як справедливість, доброта, повага, чесність, цільність, служіння, внесення вкладу у спільну справу. Це засади, проголошені світовими релігіями, утопічними концепціями, прогресивними міжнародними організаціями (як ООН, Червоний Хрест).

Власна цивілізація спільноти, про що було сказано вище, - живий організм, в кожному випадку неповторний, самобутній – але такий, що може вивчатися з одних і тих же позицій, їх називають, параметрами культур, або культурними універсаліями.

У. і К. Стефані, проаналізувавши значну кількість наукових джерел, систематизували *параметри оцінки культур* ними запропоновані. Деякі з **них:**

- * індивідуалізм-колективізм.
- * ступінь толерантності до відхилень від прийнятих в культурі норм.
- * маскуліність-фемініність, ступінь заохочення традиційних гендерних ролей.
- * оцінка природи людини як *хорошої, поганої і змішаної*;
- * складність культури, ступінь її дифереціації;

- * емоційний контроль (емоційна експресивність);
- * близькість контактів під час спілкування;
- * висока контекстність-низька контекстність;
- * людина-природа (гармонія, ступінь підпорядкування);
- * людина і влада.

Сприймання інших культур, як правило, через призму рідного оточення, дає змогу оцінити їх розмаїття, багатогранність, створює певні емоційні ефекти, спонукає до запозичення окремих зразків культур, викликає бажання донести іншим етносам власну культуру. Так відбувається інформаційно-культурне зближення народів, уніфікація стандартів життя, цінностей, вподобань – зміни свідомості і етнічної самосвідомості. Взаємопроникнення культур приводить до акультурації членів соціуму, поєднанні у їх свідомості різних культур і налаштованість на діалог з представниками іншого етносу. Містком для успішної акультурації і могутнім засобом присвоєння культурних цінностей є оволодіння іноземними мовами – винятковим способом перебудови мислення, діяльності, спілкування.

Вивчення окремих закономірностей функціонування етносів дозволяє робити і невеликі «відкриття для себе».

В роботі з студентами було використано методичку типу «Приписування якостей» (запропонована Д.Кац, і К.Брейлі в 30-ті роки минулого століття).

Міжкультурний компонент в системі підготовки педагога є не що інше як сформованість **етнічної культури**. Цей термін є оцінним поняттям, і позначає певну характеристику людини, що виражається

Висновки:

- Наявні суперечності між вимогами ситуацій і станом розвитку спілкування в цілому. Низька культура ведення діалогу, особливо у випадках використання іноземної мови.

- Недостатньо дружнє ставлення до представників інших етносів.

- Неспівпадіння реальної поведінки і вербальних заяв.

Це тривала багатоаспектна робота . Створення умов для інтеграції в інші культури. Виховання особистості спроможної дотримуватись гуманістичних принципів, жити в мирі і згоді з представниками різних націй і рас.